

Cilt: 5, Sayı: 10, Temmuz 2017 / Volume: 5, Issue: 10, July 2017

**CERAIM-İ UMUMİYE CETVELLERİNE GÖRE KUDÜS SANCAĞINDA
“HIRSIZLIK” SUÇLARI ve FAİLLERİ (R.1329 / 1913-1914)**

**According to General Crimes Schedules “Theft” Crimes and Perpetrators in
Jerusalem (1913-1914)**

Fatih Öztop*

Demet Karasu**

ÖZ

Osmanlı Devleti'nin son döneminde, suçları takip edebilmek ve faillere dair bilgileri toplu halde görebilmek amacıyla tutulan suç cetvellerinden birisi olan “ceraim-i umumiye cetvelleri”nde faillerin niteliklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Faillerin medeni durumları, mesleki durumları mükerrer suçluluk, , tabi oldukları milliyet, okur-yazarlık durumları, yaş aralıkları ile suçu nerede ve niçin işlediklerine dair veriler içeren bu istatistikler, toplumun genel durumunun suçlular üzerinden görülmesine imkân vermektedir. Normal şartlar altında aylık olarak düzenlenen ve Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nde de aylık olarak tasnif edilen ceraim-i umumiye cetvelleri, R.1329 (M.1913/1914) senesinde Kudüs için tek bir seferde dosyalanmıştır. Bu çalışma kapsamında, I. Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde, üç semavi din tarafından kutsal kabul edilen Kudüs sancağına ait olan 12 farklı cetvel incelenerek hırsızlık suçları ile bu suça dâhil olan kişilerin nitelikleri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Kudüs, Suç, Cinayet, Hırsızlık, Fail

ABSTRACT

In the last period of Ottoman Empire, there are eligible informations about perpetrators in one of crime schedules named as “general crime schedules” that was maintained to follow crimes and see batch informations about perpetrators. These

* Yrd.Doç.Dr. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.
f.oztop35@hotmail.com

** Arş.Gör. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.
demetdural@hotmail.com

Ceraim-İ Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında “Hırsızlık” Suçları ve Failleri (R.1329 / 1913-1914) / Fatih Öztop – Demet Karasu

statistical schedules allows the general situation of the society to be seen through the marital status, occupational status, duplicate criminals, nationality, literacy status, age ranges of perpetrators, where and why the crime committed. The general crime schedules, which were prepared monthly and classified monthly in Ottoman Archives of the Prime Ministry under normal circumstances, were filed in one time for Jerusalem in R.1329 (M.1913 / 1914). In this study, theft crimes occurring just before the World War I in Jerusalem, where is regarded as sacred by the three semitic religions, and the qualifications of those who participated in these crimes will be tried to examined in the light of provided informations by 12 different crime shedules.

Keywords: Jerusalem, Crime, Felony, Theft, Perpetrators

Son Dönem Osmanlı Hukukunda Hırsızlık Suçu

1858 tarihli Osmanlı Ceza Kanunnamesi'ne göre suçlar; cinayet, cünha ve kabahat olarak üç kısma ayrılmıştır. Bu tanımlama, suçların türünden ziyade ceza süresi ve cezalandırma şekline göre değişmektedir.

“*Cinayet*” her ne kadar günümüzde adam öldürme suçunu çağrışırsa da, Osmanlı hukukunda rüşvet, eşkıyalık, kız kaçırma, tecavüz, kürtaj gibi ağır suçlar da cinayet kapsamı içerisindeydir. Bir suçun cinayet olabilmesi için fail; idam, müebbet veya muvakkat kürek, kalebentlik, sürgün, memuriyetten mahrumiyet, medeni kanundan ıskat türünden cezalar almalıdır.

“*Cünha*” kelimesi sözlük anlamı olarak “*küçük suç, küçük kabahat*” (Devellioğlu, 2008, s. 148) anlamlarına gelmekteyse de “*kabahat*”, farklı bir manada hukuk literatürüne girmiştir. Cünha kapsamındaki suçlar için hapis, sürgün, memuriyetten uzaklaştırma ve para cezaları öngörülerek, hapis cezasının müddeti, suçlunun hapse girişinden itibaren asgari yirmi dört saatten başlayarak azami üç senedir. Eğer fail sürgün cezasına çarptırılmış ise bulunduğu yerden bir başka bölgeye, üç aydan üç seneye kadar sürgün edilmelidir. Şayet fail memuriyetten uzaklaştırma cezası almışsa, görevden üç aydan altı seneye kadar uzaklaştırılır ve bu süre boyunca maaşları kesilir. Memur olmayanlar bu cezaya çarptırılırsa, hak etseler dahi memuriyete alınmazlar. Bu cezalardan daha ağır olarak verilecek ceza türleri ve sürelerine göre failler, cinayet zanlısı olarak yargılanır.

“*Kabahat*” Cünhadan daha basit fiil ve suçları ifade etmektedir. Kabahat fiillerine verilen cezalar; yirmi dört saatten bir haftaya kadar olan hapis cezaları ile 100 kuruşa kadar olan para cezasını gerektirir (BOA, İ.DUİT 78/31).

Osmanlı hukuk literatüründe, hırsızlık suçu ifade edilirken hem “*hırsızlık*” kelimesi hem de “*sirkat*” kelimesi kullanılmıştır. Sirkat kelime anlamı olarak “hırsızlık, çalma, çalınma” anlamlarına gelmektedir (Devellioğlu, 2008, s. 957).

Hırsızlık suçları, fiilin gerçekleşme şekli ve yöntemine göre, cinayet ve cünha şeklinde sınıflandırılabilir. Eğer bir kişi, ailesinden bir fertten çalarsa bu durum cezai işlem gerektirmez. Ancak şu beş şartın tamamı, hırsızlık eylemi sırasında gerçekleşirse bu durumda fail müebbet kürek cezasıyla cezalandırılır ve bu bir

Ceraim-İ Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında “Hırsızlık” Suçları ve Failleri (R.1329 / 1913-1914) / Fatih Öztop – Demet Karasu

cinayettir. Bu şartlar şöyledir: 1) Gece vakti işlenmeli; 2) İki veya daha fazla şahıs tarafından işlenmeli; 3) Bunlardan birisi yahut bir kaçı silahlı olmalı; 4) Bir hane yahut müştemilatına veya bir odasına, içeride insan olan her tür mahale, duvar delerek, merdiven ile aşarak yahut kapısını kırarak veya bir alet ile kilidini açarak veya devlet memuru görüntüsü ve kıyafetiyle girilmeli veya zabitan tarafından sahte emir göstererek girilmeli; 5) Şiddetli muamele veya silah teşhiri olmalıdır. Eğer bu şartlardan birincisi ve ikincisi ile cebir ve şiddetli muamele vuku bulursa, bu durum da cinayet olmakla beraber cezası muvakkaten kürek olur; ancak bu esnada bir yaralama hadisesi gerçekleşirse, yine kürek cezası müebbet olur (BOA, İ.DUİT 78/31).

Aşağıda belirtilen şartlar, bir hırsızlık esnasında gerçekleşirse, bu kez bu fiil cünha statüsünde değerlendirilir: 1) Gece vakti ve iki veya daha fazla kişiyle bulunmak şartlarından yalnızca birisi olursa fakat insan oturur bir mahal veya mabet ise, 2) Hırsızlık gündüz vakti veya tek kişi tarafından gerçekleşirse ve insan oturur mahal olmasına rağmen, hırsızın silahı gizli veya aleni ise, 3) Bir şahıs görevli hizmetkâr olup da hizmet ettiği efendinin yahut efendisinin hanesine gelmiş olan kimsenin veya efendisiyle birlikte gitmiş olduğu hane sahibinin malını çalarsa, 4) Hancı, lokantacı, kayıkçı ve benzeri esnaf veya bunların adamları, kendilerine emanet edilen eşyanın hepsi veya bir kısmını çalarsa bu kez cünha gerçekleşmiş olur ve fail(ler) hapis cezasıyla yargılanır (BOA, İ.DUİT 78/31).

Eğer hırsızlık suçu, bir çete tarafından gece vakti ve bir yol üzerinde silahlı olarak gerçekleşirse, bu kez suç şekavet, yani eşkıyalık olarak değerlendirilir ve cinayettir; ancak gece vakti ana yol üzerinde birkaç kişi tarafından gerçekleştirilen hırsızlık (gasp) vakaları eşkıyalıktan farklı olarak değerlendirilmesine rağmen, yine cinayet kapsamındadır ve müebbet kürek cezasıyla cezalandırılır (BOA, İ.DUİT 78/31).

Hayvan hırsızlığı, 1 aydan 1 seneye kadar hapis cezasını gerektiren bir cünha iken yankesicilik suçu, 3 aydan 3 seneye kadar hapis cezasını ön gören bir cünhadır (BOA, İ.DUİT 78/31).

Bu cezaların yaptırım gücü zaman zaman Osmanlı hükümeti tarafından sorgulanmış ve engellenemeyen vakalar nedeniyle, cezaların şiddetinin artırılması tartışılmıştır (BOA, BEO 3824/286754; BOA, DH.MUİ 97-1/33; BOA, DH.MKT 2736/4; Düstur 2.Tertip, 1332, s. 315-317).

Ceraim-i Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında Meydana Gelen Tüm Suçlar

Kudüs, Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti altına girmiş ve Kudüs'e diğer Arap şehirlerinden daha fazla önem verilmiş olsa da (Kaya, 2010, s. 147) Osmanlı yönetimi altında sürekli sancak statüsünde kalmıştır. 1516-1831 yılları arasında Şam eyaleti, 1841-1865 yılları arasında Sayda eyaleti ve 1865'ten itibaren Şam ve Sayda eyaletlerinin birleşmesiyle oluşturulan Suriye vilayeti içerisinde yer almış, 1872-1917 yılları arasında ise müstakil mutasarrıflık statüsü verilerek doğrudan İstanbul'a bağlanmıştır (El-Aseli, 2002, s. 335).

Ceraim-İ Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında “Hırsızlık” Suçları ve Failleri (R.1329 / 1913-1914) / Fatih Öztop – Demet Karasu

1914 yılında Kudüs-i Şerif sancağı nüfusu; 266.044 Müslüman, 26.035 Rum, 1310 Ermeni, 21.259 Yahudi, 1086 Katolik, 1733 Protestan, 9880 Latin, 427 Süryani, 11 Keldani, 270 Marunî ve 113 Kıpti olmak üzere 328.168 idi (Karpat, 2010, s. 398-399). Nüfusun kazalara göre dağılımı ise şöyledir: Kudüs Merkezi 120.921, Yafa 72.206, Gazze 78.597 ve Halilü’r-Rahman 56.444 (Karpat, 2010, s. 388-389). Buna göre sancak dâhilinde yaşayanların %81.06’sı Müslüman’dır ki bu oran aynı zamanda failleri incelerken, faillerin bağlı bulunduğu milletleri göstermesi açısından da önemlidir.

Kudüs sancağı dâhilinde R.1329 tarihinde (1913-1914) meydana gelen cinayet suçları aşağıdaki verilen tablodaki gibidir.

Tablo1: R.1329 senesi içerisinde Kudüs sancağında meydana gelen cinayet suçları (BOA, DH.EUM.MTK 16/32):

Suçun Adı	Vaka Sayısı
Devletin dış güvenliğini ihlal	0
Devletin iç güvenliğini ihlal	0
Eşkıyalık	4
Eşkıyaya yataklık	0
Devlet malını çalmak	0
Rüşvet	5
Taammüden adam öldürme	16
Gayrı taammüden adam öldürme	13
Darben ölüme sebebiyet vermek	5
Öldürmeye teşebbüs	15
Uzuv kesmek	11
Tecavüz	18
Tecavüze teşebbüs	9
Cebren kız kaçırmak	7
Sahtekarlık	2
Kalpazanlık	0
Kundakçılık	5
Patlayıcı madde imali	6
Tehdit	9
Kürtaj	6
Yol keserek hırsızlık (gasp)	1
Meskun mahalde duvar aşarak kapı kırarak hırsızlık	18
Gece silahlı cebir ve şiddet kullanarak hırsızlık	2
TOPLAM	152

R.1329 senesinde Kudüs sancağında meydana gelen cinayet suçlarına bakıldığında, doğrudan devlete karşı işlenmiş suçlara şahit olunmamakla beraber, oluşum gerekçelerinin açıklanması durumunda, bu statüde değerlendirilebilecek eşkıyalık suçunun vaka sayısı 4 olarak görülmektedir. Eşkiya çetelerinin ortaya çıkış

Ceraim-İ Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında “Hırsızlık” Suçları ve Faillleri (R.1329 / 1913-1914) / Fatih Öztop – Demet Karasu

sebebi, genel olarak sosyal-siyasal baskılar, siyasi amaç ve ideolojiler olabileceği gibi (Yetkin, 2003, s. 8-13), kimi zaman da uzun veya kısa vadeli çıkarlar peşinde koşup yağma, talan ve gasp hareketleriyle kolay yoldan para kazanmak gösterilebilir (Dural, 1999, s. 261)¹. Cetvellere yansımış olan ve Kudüs’te meydana gelen eşkıyalık vakalarının siyasi amaçlı mı, sosyal baskının bir ürünü mü, yoksa çıkar amaçlı mı olduğu suç cetvellerinden net bir şekilde anlaşılamamaktadır.

İnsan canına ve vücut bütünlüğüne karşı işlenen suçlardan öldürme, öldürmeye teşebbüs (Öztop & Karasu, 2017, s. 205-219), uzuv kesmek ve kürtaj gibi suçların toplam vaka sayısı 75’tir ve cinayet suçları içerisindeki oranı % 49,34’tür ki bu rakam, incelenen yıl içerisinde meydana gelen cinayet suçları arasındaki en yüksek oranı ifade etmektedir. Ceraim-i umumiye cetvellerinin maktul/mağdurlara dair herhangi bir bilgi içermemesinden ötürü, öldürme suçlarında kadınların hangi oranda mağdur olduğu bilinmemekle beraber, doğrudan kadına karşı şiddet, ırz ve namus güvenliği bağlamında değerlendirilen tecavüz, tecavüze teşebbüs ve cebren kız kaçırmaya suçlarının toplam vaka sayısı 34’tür ve cinayet suçları içerisindeki oranı %22,37’dir. Bu türden suçlar, anılan yıl içerisinde meydana gelen cinayet suçları arasında ikinci sırada yer almaktadır. Cünha statüsündeki hırsızlık vakaları hariç olmak üzere, cinayet kapsamındaki hırsızlık suçlarının toplam vaka sayısı ise 21’dir ve cinayet suçları içerisindeki oranı ise %13,82 olup en yüksek üçüncü orana sahiptir. Bu tasniflerin dışında kalan cinayet suçu vakalarının rakamsal olarak dağılımı ise şu şekildedir: Rüşvet 5, sahtekârlık 2, kundakçılık 5 ve patlayıcı madde imali 6.

Tablo 2: R.1329 senesinde Kudüs sancağında meydana gelen cünha ve kabahatler (BOA, DH.EUM.MTK 16/32):

Suçun Adı	Vaka Sayısı
Korkutma kastıyla silah teşhiri	48
Devlet memuruna, zabitan ve askere hakaret	51
Mahkûm kaçırmak ve cinayet suçlusunu saklamak	0
Yetkisiz resmi görev icra etmek	0
Piyasaya sahte para sürmek	0
Darp ve yaralama	664
Kasıtsız ölüme sebebiyet vermek	0
Kasıtsız yaralamak ve uzuv kesmek	5
Gaflete düşürerek ırza geçme	4
Fuhşu özendirmek ve alenen ayıp fiil	0
Gençlere taciz ve sarkıntılık	0
Usulsüz tevkifte bulunmak	0
Yalancı şahitlik	1
Küfür, hakaret ve iftira	15
Dolandırıcılık	13

¹ Aydın Vilayeti’nde hükümet güçlerini uzun yıllar boyunca uğraştırmış olan Çakırcalı’nın en büyük hayali Milas’ta büyük bir çiftlik alarak paşalar gibi yaşamaktır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Dural, 1999).

Ceraim-İ Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında “Hırsızlık” Suçları ve Failleri (R.1329 / 1913-1914) / Fatih Öztop – Demet Karasu

Adi hırsızlık	415
Yankesicilik ve ahzlık*	106
Adiyyen hayvan hırsızlığı	63
Emniyeti suiistimal	15
Kumarhane işletmek ve piyango oynatmak	0
Vakıf mal, emlak ve erzakını telef etmek	14
Mühür kırmak, emanet ve resmi eşya ahzı	0
İzinsiz matbaa açmak ve zararlı evrak dağıtmak	0
Diğer matbuat suçları	0
Çocuk kaçırma	1
Telgraf haberleşmesini ihlal	0
Zararlı ve zehirli içecek ile yasaklı eşya dağıtımı	0
Mezhepsel imtiyazlara saldırı	0
Tarihi eserleri tahrip	1
Yol tezkiresi ve pasaport sahtekârlığı	0
Serserilik	5
Sarhoşluk	72
Çeşitli cünha ve kabahatler	498
TOPLAM	1991

R.1329 yılı içerisinde, cünha ve kabahatler kapsamında 1991 vaka meydana gelirken bunlardan 584 tanesi hırsızlıktır. Buna göre hırsızlık suçlarının, cünha ve kabahatler içerisindeki oranı %29,33'tür. Bu suç grubu içerisindeki en yüksek oran %33,35 ile darp ve yaralama suçlarına aittir. 664 vakanın meydana geldiği darp ve yaralama vakalarında, suçun niteliği, suçun türünü de etkilemektedir. Şöyle ki; basit bir tartışma sonrası meydana gelen bir tokat atma hadisesi kabahat olabilirken, herhangi delici/kesici aletle yapılan ve ölümcül olmayan yaralamalar cünha; öldürmeye yönelik gerçekleşen yaralamalar ise cinayet olabilmektedir. Yaralama sonrasında meydana gelen ölüm vakaları ise cinayet suçları arasında yer almaktadır. Ceraim-i umumiye cetvelleri darp ve yaralama suçunu cünha suçları içerisinde göstermiş olduğu için, bu çalışmada da bu tablo içerisinde yer almıştır.

Hırsızlık ile darp ve yaralama hariç olmak üzere meydana gelen diğer tüm cünha ve kabahat suçlarının toplam vaka sayısı 743'tür ki, bu vakalar, tüm cünha ve kabahatler içerisinde %37,32'lik oranı ifade etmesine karşılık, ceraim-i umumiye cetvellerinin toplamdan önceki son satırı “muhtelif cünha ve kabahatler” başlığına ayrılmıştır. Sadece bu başlık altında meydana gelen vaka sayısı 498'dir. Geriye kalan tüm cünha ve kabahat suçlarının vaka sayısı ise 245'tir.

* Ahzlık: El çabukluğu ile her hangi bir yerden bir şeyi çalmak anlamında olup, bu kavramın günümüzdeki karşılığı “aşırma, araklamak” olarak ifade edilebilir.

Ceraim-İ Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında “Hırsızlık” Suçları ve Failleri (R.1329 / 1913-1914) / Fatih Öztop – Demet Karasu

Ceraim-i Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında Meydana Gelen Cinayet Kapsamındaki Hırsızlık Suçları ve Failleri

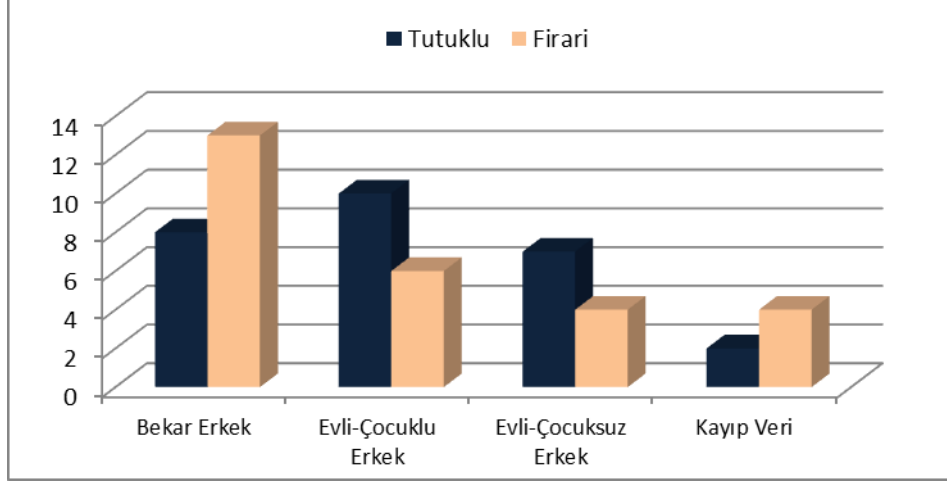
Tablo 3: R.1329 senesinde Kudüs sancağında meydana gelen cinayet kapsamındaki hırsızlıkların vaka ve fail sayısı (BOA, DH.EUM.MTK 16/32):

Suçun Adı	Vaka Sayısı		Fail Sayısı	
	Faili Meçhul	Faili Belli	Tutuklanan	Firar Eden
Gece örgütle ana yolda hırsızlık (gasp)	0	1	3	0
Meskun mahalde duvar delerek kapı kırarak hırsızlık	0	18	22	27
Gece silahlı olarak duvar aşarak cebir kullanarak hırsızlık	0	2	2	0
Toplam	0	21	27	27

R.1329 senesinde Kudüs sancağında cinayet kapsamında meydana gelen hırsızlık suçlarının toplam vaka sayısı 21’dir ve bu vakalara toplam 54 fail karışmıştır. Buna göre vaka başına düşen fail ortalaması 2,57 olup aylık vaka ortalaması ise 1,75’tir. Ceraim-i umumiye cetvellerine göre 54 failin 27’si tutuklanırken 27’si ise cetvellerin düzenlendiği aylar içerisinde henüz yakalanamamıştır. Ceraim-i umumiye cetvelleri, faillerin kişisel bilgileri (isim, unvan, lakap ve ikametgah vb.) hususunda veri sunmaması nedeniyle, failler cetveller düzenlendikten sonra yakalandı ise bu konu hakkındaki bilgiye, firarının yakalandığı ay veya sonraki aya ait cetvellerde rastlanılamamaktadır. Bu tabloda dikkat çeken bir ayrıntı ise herhangi bir faili meçhul vaka olmamasıdır; yani Osmanlı Devleti yetkilileri, faillerin tamamını tespit edebildiği halde, bunların yarısını yakalayamamıştır.

Ceraim-İ Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında “Hırsızlık” Suçları ve Failleri (R.1329 / 1913-1914) / Fatih Öztop – Demet Karasu

Grafik 1: R.1329 senesinde Kudüs sancağındaki cinayet kapsamındaki hırsızlık faillerinin medeni durumları (BOA, DH.EUM.MTK 16/32):

Yukarıdaki grafiğe bakıldığında; öncelikle faillerin tamamının erkek olduğu ve hiçbir kadının bu türden hırsızlık suçlarına dâhil olmadığı görülmektedir. Zira bu suçun silahlı ve şiddet içeren bir suç olması, kadınları bu suçtan uzak tutan baş etmenlerden birisi olarak söylenebilir. Faillerin %38,88'i bekâr erkek olup bunlardan 8'i tutuklanırken 13'ü firar etmeyi başarmıştır. Evli-çocuklu erkeklerin toplam sayısı 16'dır ve bunlardan 10 tanesi yakalanmış, 6 tanesi ise firar etmiştir. Evli-çocuksuz olan erkeklerin sayısı, 7 tutuklu ve 4 firari olmak üzere toplam 11'dir (BOA, DH.EUM.MTK 16/32).

Cetvellerin tutulması esnasında, faillerin toplam sayısının tutuklu ve firari olarak belirtilmesine karşılık, bazı sütunlarda, faillerin niteliklerine dair bilgiler eksik bırakılmıştır. Toplam fail sayısının 54 olduğu cinayet kapsamındaki hırsızlık vakalarında 2 tutuklu ve 4 firari olmak üzere 6 failin medeni durumuna dair bilgiler, cetvele yansımamış ve sadece 48 faile dair bilgiler verilmiştir. Bu türden eksik veriler, çalışmanın daha sağlıklı sonuçlar vermesi adına tarafımızdan “kayıp veri” olarak tanımlanmış ve çalışma boyunca bu şekilde kullanılmıştır.

Cinayet kapsamındaki hırsızlık suçları için toplam 54 failden 53'ü ilk defa suça karışırken sadece 1 kişinin sabıka kaydı bulunmaktadır (BOA, DH.EUM.MTK 16/32). Bu kişinin mevcut sabıkasının hangi suçtan kaynaklandığı ise bilinmemektedir. Yalnızca bu rakamlara bakarak, Osmanlı Devleti'nde mükerrer suçluluğun –en azından R.1329 senesi Kudüs'ünde– oldukça düşük olduğu söylenebilir. Diğer yandan bahsi geçen suçlara verilen cezaların müebbet veya muvakkat kürek cezaları olduğu düşünüldüğünde, failin ya ömrünün kalanını yahut uzun senelerini ağır işlerde çalışarak geçirmesi, cezaların yüksek yaptırım gücünü ortaya koyar. Müebbet kürek cezasına çarptırılan failler içinse, sokaklarda tekrar suç

Ceraim-İ Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında “Hırsızlık” Suçları ve Failleri (R.1329 / 1913-1914) / Fatih Öztop – Demet Karasu

işlemenin tek koşulunun genel af veya firar etmek olması, bu kişilerin tekrar suçta duhulünü imkânsız denebilecek kadar güç bir hale getirmektedir.

Faillerin mesleki dağılımları, Osmanlı Devleti'nin sosyo-ekonomik durumuna ve halkın daha fazla hangi meslek grubu içerisinde olduğuna dair ipuçları da vermekte, suçlular üzerinden toplumun genel yapısını göstermektedir. Osmanlı Devleti ekonomisinin büyük oranda tarıma dayalı olması sebebiyle, halkın çoğunluğunun zirai sektör içerisinde yer alması olağandır. Bu durumda, yine olağan bir şekilde, faillerin de büyük çoğunluğunun ziraatla meşgul olması kaçınılmaz olup cinayet kapsamındaki hırsızlık suçu faillerinin 44'ü bu meslek grubu içerisinde yer almaktadır. Bahsi geçen 44 kişiden 21'i Osmanlı kolluk kuvvetleri tarafından yakalanmışken, 23 fail ise cetvellerin tutulduğu esnada hala firaridir. Diğer mesleki grupların dağılımı ise şöyledir: 3 tutuklu 1 firari olmak üzere toplam 4 zanaatkâr; 1 tutuklu 2 firari olmak üzere toplam 3 işçi ve 2 tutuklu denizci şeklindedir (BOA, DH.EUM.MTK 16/32).

İncelediğimiz dönemde Kudüs sancağının nüfusunun % 81,06'sının Müslüman olduğu hususundan yukarıda bahsedilmişti. Bu oran, aynı zamanda faillerin hangi milletlere tabi olduğu hususunda da belirleyici iken cinayet suçlarına dahil olmuş faillerin tamamının Müslüman olduğu görülmektedir (BOA, DH.EUM.MTK 16/32). Kudüs sancağında yaşamını sürdüren Musevi, Rum ve Ermeniler ile diğer ülke vatandaşlarından bu suçlara karışan herhangi bir fail, R.1329 senesi cetvellerinde mevcut değildir.

Hırsızlık suçunu işlemiş 54 failden yalnızca 2'si okuma-yazma bilmekte iken, 52 fail okur-yazar değildir. Osmanlı Devleti'nde okur-yazarlık ortalamasının %10'ların dahi altında olduğu düşünüldüğünde (Akyüz, 2011, s. 21), bu rakamlar normal karşılanmalıdır. Öte yandan 12 tutuklu 8 firari olmak üzere 20 fail şehirde ikamet ederken, 15 tutuklu 19 firari toplam 34 fail ise köylerde ikamet etmektedir. Buna karşılık işlenen suçların 18'i şehirlerde ve yalnızca 5 tanesi kırsalda meydana gelmiştir (BOA, DH.EUM.MTK 16/32). Bu durum, kimi zaman köylülerin şehirlere gelerek burada suç işlediklerinin bir işaretidir.

Faillerin yaşlarına göre dağılımlarına bakıldığında, 14-20 yaş arası 3 tutuklu 5 firari olmak üzere toplam 8 fail, 20-30 yaş arası 19 tutuklu 14 firari olmak üzere toplam 33 fail ve 30-40 yaş arası 5 tutuklu 8 firari olmak üzere toplam 13 failin var olduğu görülmektedir (BOA, DH.EUM.MTK 16/32).

Cetvellerin tutulması esnasında, suçun sebeplerine ait sütunlar düzenlenirken failler üzerinden değil, vakalar üzerinden nedenler açıklanmaya çalışılmıştır. Bu durumda, aynı vakada birbirinden farklı nedenlerle suçta karışan kişilerin olup olmadığı anlaşılabilir. Örneğin, bir soyguna girişen iki kişiden birisinin amacı intikam almak, diğerinin amacı ise sadece para sahibi olmak ise cetvellerde hangi başlık altında verildiği bilinmemektedir. Bu bağlamda cetvellerin sunduğu bilgiler ışığında hırsızlık suçlarının nedenlerine bakıldığında; 6 vaka servet hırsı, 1 vaka düşmanlık ve intikam, 12 vaka ise “türlü nedenlerle” meydana gelmiştir ve “türlü nedenler” sınıfı altında yapılan açıklamanın kapsamı ve niteliği kesin değildir. 4 vakanın nedeni ise cetveller içerisinde eksik bırakılmıştır ve kayıp veridir.

Ceraim-İ Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında “Hırsızlık” Suçları ve Failleri (R.1329 / 1913-1914) / Fatih Öztop – Demet Karasu

Ceraim-i Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında Meydana Gelene Cünha Kapsamındaki Hırsızlık Suçları ve Failleri

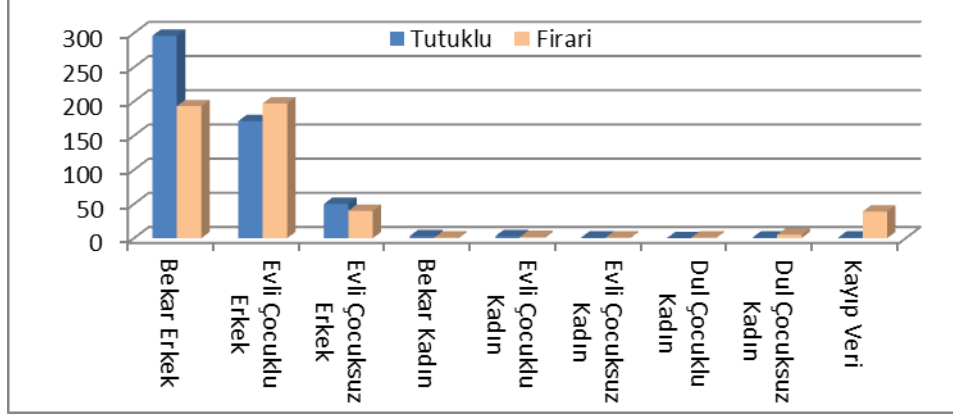
Tablo 4: R.1329 senesinde Kudüs sancağında meydana gelen cünha kapsamındaki hırsızlıkların vaka ve fail sayısı (BOA, DH.EUM.MTK 16/32)

Suçun Adı	Vaka Sayısı		Fail Sayısı	
	Faili Meçhul	Faili Belli	Tutuklanan	Firar Eden
Adi hırsızlık	3	412	407	297
Yankesicilik ve ahzlık	0	106	64	152
Adiyyen hayvan hırsızlığı	1	62	57	28
Toplam	4	580	528	477

Tabloda görüldüğü üzere, cünha kapsamındaki hırsızlıklar içerisinde 412 adi hırsızlık vakasının meydana geldiği Kudüs sancağında, bu suçun diğerlerine oranı % 71,06'dır. Yankesicilik ve ahzlık suçunun oranı, %18,15 ve adiyyen hayvan hırsızlığının oranı ise %10,79'dur. Cünha kapsamındaki hırsızlık suçlarına bakıldığında, 4 tanesi faili meçhul olmak üzere 584 vaka meydana gelmiştir. Buna göre aylık vaka ortalaması 48,66, günlük vaka ortalaması ise 1,60'dır. Toplam fail sayısı 528 tutuklu ve 477 firari olmak üzere toplam 1005'tir; vaka başına 1,72 fail düşmekte olup pek çok suçun birden fazla kişi tarafından işlendiği ifade edilebilir. Aybaşına suç işleyen kişi sayısının ortalaması ise 83,75'tir. Faillerin %47,46'sı cetvellerin düzenlendiği esnada yakalanamamışken, %52,54'ü tutuklanmıştır. Firar oranının bu denli yüksek olmasının sebebi, bir gözaltı sisteminin geliştirilmemiş olmasıdır. Yakalanan faillerin isim ve adres bilgileri alındıktan sonra serbest kalmaları, hırsızlığı meslek haline getirmiş kimselerin mahkeme gününe kadar tekrar tekrar hırsızlık yapmalarına neden olmuştur (BOA, ZB 330/98; BOA, ZB 312/40; BOA, ZB 330/62; BOA, DH.EUM.MTK 2749/8).

Ceraim-İ Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında “Hırsızlık” Suçları ve Failleri (R.1329 / 1913-1914) / Fatih Öztop – Demet Karasu

Grafik 2: R.1329 senesinde Kudüs sancağında cünha kapsamındaki hırsızlık faillerinin medeni durumları (BOA, DH.EUM.MTK 16/32):

Cünha niteliğindeki hırsızlık suçu faillerinin medeni durumlarına göre dağılımlarını gösteren grafiğe bakıldığında; suçun içerisinde en yüksek oranda bekâr erkeklerin ve ardından evli-çocuklu erkeklerin olduğu görülmektedir, ki benzeri bir durum Osmanlı Devleti'nin kimi vilayetlerinde de ve diğer bazı suçlarda da mevcuttur. (Öztop, 2014). 296'sı tutuklu 193'ü firari olmak üzere toplam 489 bekâr erkek bu suça iştirak etmiştir. Toplam failler içindeki oranı %48,66'dır. Bu gruptaki hırsızlık suçlarında bekar erkek faillerin suçlara göre dağılımları ise şöyledir: Adi hırsızlık suçunda 229 tutuklu ve 188 firari, yankesicilik ve ahzlık suçunda 40 tutuklu 60 firari, adiyen hayvan hırsızlığı suçunda 27 tutuklu 15 firaridir.

Evli-çocuklu erkeklerin bu suç içindeki oranı %36,62'dir ve hırsızlık vakalarına göre dağılımları; adi hırsızlık için 125 tutuklu, 118 firari, yankesicilik ve ahzlık için 18 tutuklu 66 firari, adiyen hayvan hırsızlığı için 28 tutuklu 13 firaridir. Faillerin %36,62'sini teşkil eden evli-çocuklu erkeklerin bu kadar yüksek oranda suça karışmalarına karşılık, evli-çocuksuz erkeklerin suça iştirakine kıyasla çok düşük bir orana sahiptir ve %8,96'dır. Bu medeni gruba mensup kişilerin hırsızlık suçları içerisindeki dağılımı; adiyen hırsızlık suçu için, 44 tutuklu ve 35 firari, yankesicilik ve ahzlık için 4 tutuklu ve 5 firari, adiyen hayvan hırsızlığı için 2 tutuklu fail bulunmaktadır.

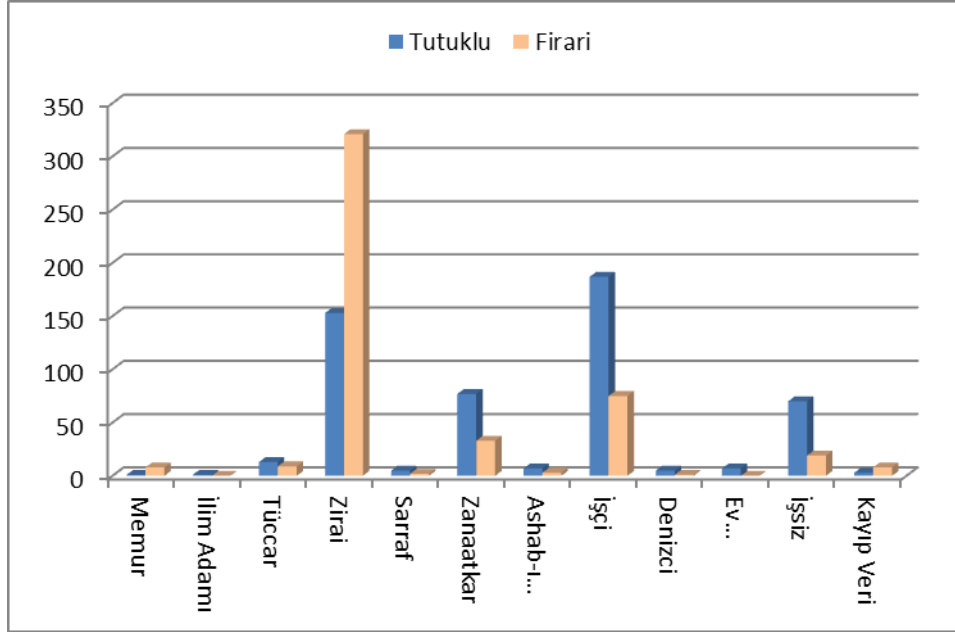
Bu hırsızlık suçlarında, dul-çocuklu ve dul-çocuksuz erkeklerden herhangi bir fail bulunmamaktadır; fakat kadınlardan az da olsa hırsızlık suçlarına karışanlar görülmektedir. Kadınların suça karışma nedenleri ve fiilleri erkeklerden daha farklıdır. Tek başına hırsızlık yapan bir kadın, genellikle küçük meblağlar çalmak ve gündelik ihtiyaçlarını karşılamak eğiliminde iken, erkeklerin kolay yoldan zengin olabilmek adına yüksek meblağlara meyilli oldukları ifade edilebilir (Beare, 2010, s. 26). Adi hırsızlık suçlarında; 2 tutuklu bekâr kadın, 3 tutuklu ve 2 firari olmak üzere 5 evli-çocuklu kadın, 1 tutuklu ve 1 firari olmak üzere 2 evli-çocuksuz kadın, 1 firari dul-çocuklu kadın, 1 tutuklu ve 4 firari olmak üzere 5 dul-çocuksuz kadın mevcuttur. Yankesicilik ve ahzlık suçlarında 1 tutuklu ve 1 firari olmak üzere 2

Ceraim-İ Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında “Hırsızlık” Suçları ve Failleri (R.1329 / 1913-1914) / Fatih Öztop – Demet Karasu

bekâr kadın, 1 firari dul-çocuksuz kadın vardır. Ayrıca, 1 tutuklu ve 39 firari olmak üzere 40 failin medeni durum bilgileri ceraim cetvellerine yansımamış olup grafikte “kayıp veri” olarak gösterilmiştir. Medeni durum bilgileri cetvellere işlenmemiş olan 40 failin tamamı erkektir.

Hırsızlık suçlarında faillerin %85,87’si ilk defa bir suça karışmıştır. Bu kişilerin 439’u yakalanırken 424’ü cetvellerin hazırlandığı esnada hala firari durumundadır. Sabıkalıların oranı %10,15’tir. Yine 40 kişinin mükerrerlik durumu ceraim cetvellerinden anlaşılmayıp kayıp veri olarak çalışmaya dahil edilmiştir. İlk defa suç işleyen kişilerin %50,87’si yakalanırken %49,13’ü firar etmeyi başarmıştır. Firar oranı, sabıkalı kişilerde %24,51’dir. Daha önce de bahsedildiği üzere hırsızlık suçlarına dair bir gözaltı sisteminin olmaması, tutuklanan kişilerin isim adres bilgileri alındıktan sonra serbest bırakılmalarından ötürü sabıkalılık bu suç için daha fazladır (BOA, ZB 330/98; BOA, ZB 312/40; BOA, ZB 330/62; BOA, DH.EUM.MTK 2749/8).

Grafik 3: R.1329 senesinde Kudüs sancağındaki cünha kapsamındaki hırsızlık faillerinin mesleki dağılımları (BOA, DH.EUM.MTK 16/32):

Hırsızlık suçu faillerinin mesleki dağılımlarına bakıldığında, Osmanlı toplumunun çoğunluğunu oluşturan zirai kesimin yine rakamsal anlamda en fazla suçun içinde olan kesim olduğu görülmektedir. Bu grubun hırsızlık suçlarındaki oranı %47,02’dir. Ziraatle meşgul olan faillerin 153’ü tutuklanırken 321’i firar

Ceraim-İ Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında “Hırsızlık” Suçları ve Failleri (R.1329 / 1913-1914) / Fatih Öztop – Demet Karasu

etmiştir. Buna göre bu kesimdeki faillerin firar oranı %67,72 gibi çok yüksek bir rakama tekabül etmektedir.

Mesleki dağılımda ikinci sırayı alan grup işçilerdir ve 187 tutuklu, 75 firari olmak üzere toplam 262 işçi bu suçun içinde yer almıştır. İşçilerin hırsızlık suçu içindeki oranı %25,99 olup bu kesimin firar oranı ise %28,63'tür. Toplam firar oranı göz önüne alındığında, bu meslek grubunun firar oranı, genel ortalamanın altında olarak değerlendirilebilir.

Zanaatkârların oranı %10,91'dir. 77 fail tutuklanırken 33 fail firar etmiştir ve firar oranı %30'dur. Zanaatkârlardan sonra sırayı %8,83 ile işsizler almıştır. 70 tutuklu, 19 firari fail işsizdir. Bir meslek sahibi olmanın yahut iyi bir meslek sahibi olmanın suçu engelleyeceği –en azından hırsızlık suçları noktasında– düşünüldüğünde, faillerin %91,17'sinin bir meslek sahibi olduğu görülmektedir. Bu kişilerle ilgili olarak kişisel verilere ulaşmak mümkün olmadığı için, gelir-gider durumları, borçları, sıkıntıları vb. bilgilere sahip değiliz. Ancak sırf bu rakamlara bakarak, faillerden pek çoğunun yoksunluk nedeniyle hırsızlık yapmadığı söylenebilir. Şöyle ki, işsiz bir insanın açlık, yokluk gibi nedenlerle hırsızlık yapmış olması anlaşılabilir olmakta iken, özellikle dönemin bireysel ihtiyaçları göz önüne alındığında, lüks yaşama özleminin henüz taşraya tam olarak yerleşmediği, insanların lükse ulaşmak konusunda aşırı çaba harcamadığı, sadece gündelik yahut zaruri ihtiyaçları karşılamakla uğraştığı bir dönemde, meslek sahibi kişilerin suçta karışmakta, işsizlere göre daha yoğunlukta olması dikkat çekici bir durumdur. Bu grafiğe ters açıdan bakılırsa Osmanlı toplumunun yoğun bir işsizlik sorunu yaşamadığı, halkın büyük oranda iş-güç sahibi kişiler olduğu düşünüldüğünde, doğal bir şekilde failer de meslek sahibi kişilerden çıkacaktır.

Zirai kesim, işçiler, zanaatkârlar ve işsizler, hırsızlık suçları içerisinde toplam %92,75'lik bir orana sahipken, diğer mesleki grupların bu suç içerisindeki rakamsal dağılımları şöyledir: Memurlar, 1 tutuklu 8 firari olmak üzere toplam 9 fail; doktor, eczacı, avukat vb. gibi ilim adamlarından 1 tutuklu fail; tüccarlar, 13 tutuklu 9 firari olmak üzere toplam 22 fail; sarraflar, 5 tutuklu, 2 firari olmak toplam 7 fail; kira geliriyle geçinen kimseler 7 tutuklu ve 3 firari olmak üzere toplam 10 fail; denizci 5 tutuklu 1 firari olmak üzere 6 fail; ev hizmetçisi 7 tutuklu fail. Bunların haricinde 3'ü tutuklu 8'i firari olmak üzere 11 failin hangi meslek grubu içerisinde yer aldığı cetvellerde belirtilmemiştir.

Kudüs sancağında nüfusun çoğunluğunu teşkil eden Müslümanlar, normal olarak faillerin de çoğunluğunu teşkil etmektedir. Müslümanların sayısı 484 tutuklu ve 446 firari olmak üzere toplam 930 kişi; Rum milletinden 17 tutuklu 22 firari olmak üzere toplam 39 kişi; 1 tutuklu Ermeni; 26 tutuklu ve 7 firari olmak 33 Musevi ve 2 firari fail de muhtelif Osmanlı tebaasındandır.

Faillerin okur-yazarlık durumlarına bakıldığında, Osmanlı Devleti'nin genel durumuyla bir paralellik görülmektedir. Faillerin %88,16'sı okuma-yazma bilmezken, yalnızca %10,45'i okur-yazardır. Toplam 14 failin okur-yazarlık durumu ise belgelere yansımamıştır (%1,39). Burada ilginç olarak şunu vurgulamak gerekir ki, yankesicilik ve ahzlık suçu içerisinde 1 tutuklu, 5 firari olmak üzere toplam 6

Ceraim-İ Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında “Hırsızlık” Suçları ve Failleri (R.1329 / 1913-1914) / Fatih Öztop – Demet Karasu

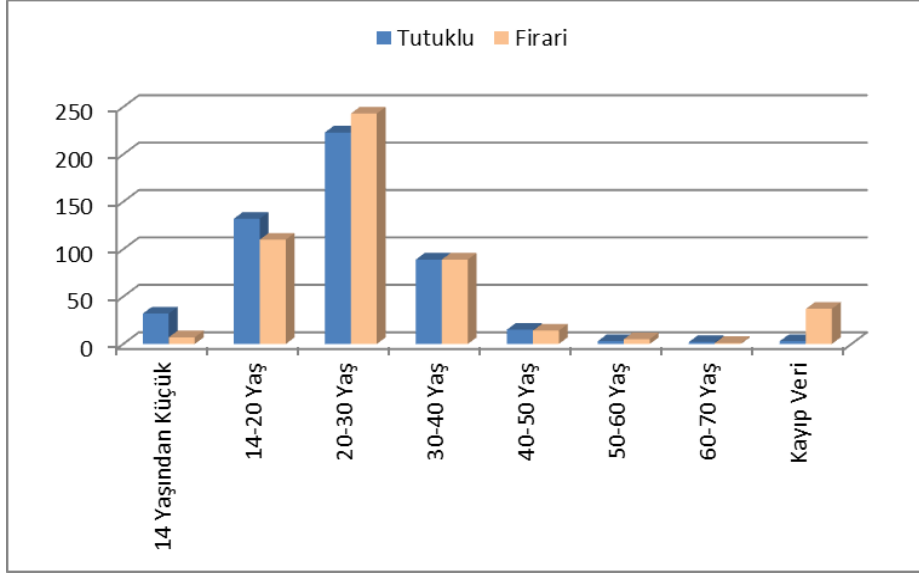
memur mevcuttur ve yankesicilik suçu faillerinin tamamının okuma-yazma bilmediği cetvellere yansımıştır. Bu bağlamda, kimi Osmanlı Devleti memurlarının okuma-yazma bilmediği anlaşılmaktadır. Ancak, bahsi geçen memurların hangi görevleri ifa ettiklerine dair bir veri bulunmaması nedeniyle, bu husus muğlak kalmaktadır.

Hırsızlık suçlarında faillerin %59,50’sini teşkil eden toplam 598 fail şehirde ikamet etmektedir ve bu faillerden 398’i yakalanırken 200’ü firar etmiştir. Buna göre şehirli faillerin firar oranı %33,44’tür. Köylü failler, 110 tutuklu ve 224 firari olmak üzere toplam 334 kişi olup hırsızlık suçu failleri içerisindeki oranı %33,23’tür ve firar oranı yine ortalamanın çok üzerinde olarak %67,07’dir. Şehirde ve köyde firar oranı arasındaki farkın neredeyse %100’e yakın bir düzeyde olması şehir ve köylerin fiziki yapısından ve güvenlik güçlerinin şehirlerdeki mevcudiyetinden kaynaklanmaktadır. Diğer yandan kırsal kesimde, hem kolluk kuvvetlerinin daha az mesai harcamaları, hem de fiziki koruma sağlayabilecek dağ, tepe, orman, nehir, tarla vb. coğrafi öğelere daha kolay bir şekilde ulaşılması da, kırsal kesimde firar oranının daha yüksek olmasına sebebiyet verebilmektedir.

Faillerin %5,57’sini teşkil eden 12 tutuklu ve 44 firari olmak üzere 56 fail, belgelere ikametgâhsız olarak yansımışken, 8 tutuklu ve 9 firari olmak üzere 17 failin verisi kayıptır. Suçların işlendiği yerlere bakıldığında, faillerin ikametgâhlarından çok farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, ikamet yerlerine bakarak faillerin %33,23’ü köylü olduğu görülürken, vakaların yalnızca %18,61’ini teşkil eden 110 vaka kırsalda meydana gelmiştir. Buna karşılık şehirlerde meydana gelen suçların oranı ise %81,39’dur ve toplam 481 vaka şehirlerde meydana gelmiştir. Bu durumda, cinayet suçlarında da olduğu gibi, yine köyde ikamet etmekte olan faillerin şehirlere gelerek burada suça iştirak söylenebilir.

Ceraim-İ Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında “Hırsızlık” Suçları ve Failleri (R.1329 / 1913-1914) / Fatih Öztop – Demet Karasu

Grafik 4: R.1329 senesinde Kudüs sancağındaki cünha kapsamındaki hırsızlık faillerinin yaşlarına göre dağılımları (BOA, DH.EUM.MTK 16/32):

Cünha kapsamındaki hırsızlık suçu faillerinin yaşlara göre dağılımları şöyledir: 14 yaşından küçük fail sayısı 32 tutuklu ve 7 firari olmak üzere toplam 39 kişi ve failler içerisindeki oranı %3,88; 14-20 yaş arasındaki fail sayısı 132 tutuklu ve 110 firari olmak üzere toplam 242 kişi ve failler içerisindeki oranı %24,08; 20-30 yaş arasındaki fail sayısı 223 tutuklu ve 243 firari olmak üzere toplam 466 kişi ve failler içerisindeki oranı %46,37; 30-40 yaş arasındaki fail sayısı 89 tutuklu ve 89 firari olmak üzere toplam 178 kişi ve failler içerisindeki oranı %17,71; 40-50 yaş arasındaki fail sayısı 15 tutuklu ve 14 firari olmak üzere toplam 29 kişi ve failler içerisindeki oranı %2,89; 50-60 yaş arasındaki fail sayısı 3 tutuklu ve 5 firari olmak üzere 8 kişi ve failler içerisindeki oranı %0,80; 60-70 yaş arası fail sayısı 2 tutuklu ve 1 firari olmak üzere toplam 3 kişi ve failler içerisindeki oranı %0,30'dur. 3 tutuklu ve 37 firari olmak üzere 40 fail hakkındaki veriler ceraim cetvellerine işlenmemiştir. Suç ve yaş arasındaki ilişki, tabloda da görüldüğü üzere en dinç ve dinçliğe oranla olgun denebilecek bir grup olan 20-30 yaş arasında olan fail sayısındaki yoğunlukta gözlemlenebilmektedir. Diğer yandan, neredeyse bütün yaş grupları içerisinde tutuklu sayısı, firari sayısına eşit veya firar sayısından fazla iken 20-30 yaş grubunda firari sayısı, tutuklu sayısından daha fazladır. 30 yaşın üzerine çıkıldığında, insanların fikren olgunlaşmakla beraber, fiziken zayıflamalarına paralel olsa gerek, fail sayısında gittikçe bir düşüş görülmektedir. Yine ceza sistemindeki ağırlık ve hapisane koşullarının oldukça kötü olması (Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, 25 Haziran 1330, s. 63), cünha cezalarının çoğunlukla hapishanelerde gerçekleştirilmesi gibi sebeplerle birlikte, yaşı kemâle ermekte olan insanların

Ceraim-İ Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında “Hırsızlık” Suçları ve Failleri (R.1329 / 1913-1914) / Fatih Öztop – Demet Karasu

düzenli bir aile yaşantısı varsa, kaybedecek daha çok şeyleri olacağından suçtan uzak durmak noktasında çaba sarf ettikleri de düşünülebilir.

Son olarak, hırsızlık suçlarının nedenlerine bakıldığında, ceraim cetvelleri burada da fail üzerinden değil, vaka üzerinden değerlendirmeye gitmiştir. Meydana gelen hırsızlık vakalarının 64’ü servet hırsı; 3 tanesi düşmanlık ve intikam, 496 tanesi ise türlü nedenlerle meydana gelmiştir. Bu terim oldukça genel olup fakirlik ve zaruret, yoksulluk, açlık gibi açıklayıcı nedenlerden hangisini daha çok içerdiği bilgisine cetvellere ulaşılabilir. 30 vakanın nedeni ise cetvellere hiç yansımamıştır (BOA, DH.EUM.MTK 16/32).

SONUÇ

Üç semavi din tarafından kutsal kabul edilen Kudüs sancağında meydana gelen hırsızlık vakalarına bakıldığında, cinayet kapsamındaki hırsızlıkların, diğer cinayet suçları içerisindeki oranı %13,82’dir. Bu türden hırsızlıklara karışan faillerin tamamının erkek ve Müslüman olduğu görülmektedir. Yine Osmanlı nüfusunun genelinin bir yansıması olarak, faillerin önemli bir çoğunluğunun zirai kesimden ve okuma-yazma bilmeyen kişilerden oldukları ortaya çıkmaktadır.

Cünha kapsamındaki hırsızlık suçlarında ise oran anlamında daha farklı bir tablo ortaya çıkar. Şöyle ki, adi hırsızlık, yankesicilik ve ahzlık ile adiyen hayvan hırsızlığı suçlarının toplamı 584’tür ve tüm cünhalar içerisinde %29,33’lük bir orana tekabül etmektedir. Ancak cünha ve kabahat kapsamında olan darp ve yaralama suçunun sayısındaki fazlalık, hırsızlık suçlarının oranının düşmesinde rol oynamıştır. Darp ve yaralama suçunun cezai niteliğinin bir kesinlik arz etmemesi nedeniyle, hırsızlık suçlarının oranı daha yüksek olarak algılanabilir. Zira darp ve yaralama suçunun kabahat, cünha ve cinayet olabilme ihtimali göz önüne alındığında, bu oranlar değişebilir niteliktedir.

Cünha kapsamındaki hırsızlık suçlarına karışan fail sayısı 528 tutuklu ve 477 firari olmak üzere toplam 1005’tir. R.1329 yılı içerisinde hırsızlık suçunu işleyen kişi sayısı, toplam sancak nüfusunun %0,31’ine denk gelmektedir. Faillerden sabıkası olan kişilerin oranı %10,15’tir. Bu oran, yukarıda bahsedildiği üzere, gözaltı sisteminin geliştirilmemiş olmasından ötürü, özellikle hırsızlık suçlarında suçun tekrarına sebebiyet vermekle birlikte, görece düşük olarak kabul edilebilir ve kanunların yaptırım gücünün yüksek olduğu iddia edilebilir. Buna karşılık, cinayet olan hırsızlıklarda %50; cünha kapsamındaki hırsızlıklarda ise %47,46’lık firar oranı, R.1329 senesi Kudüs’ündeki güvenlik güçlerinin, başarısız bir çalışma yürüttüklerini göstermektedir. Bu durumun diğer bir boyutu ise faili meçhul vakaların sayısının azlığıdır. Yani failler, tespit edilebilmiş olmasına rağmen yakalanamamıştır.

Faillerin niteliksel özelliklerine bakıldığında, hırsızlık suçuna iştirak eden kişilerin %85,28’ini bekâr erkekler ile evli-çocuklu erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Evli-çocuksuz erkeklerin oranı yalnızca %8,96’dır. Bu durum, bekâr bir erkeğin sorumsuzluğuyla, eşi ve çocuğu olan bir erkeğin sorumluluk duygularının suça yönelmede bir faktör olabileceğini gözler önüne sermektedir.

Ceraim-İ Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında “Hırsızlık” Suçları ve Failleri (R.1329 / 1913-1914) / Fatih Öztop – Demet Karasu

Diğer yandan faillerin önemli bir kesiminin 20-30 yaş arasındaki kişilerden oluşuyor olması da, gençlerin aile hayatının idame ettirilmesi hususunda suçta yönelebildiklerini işaret etmektedir.

Kadınlar açısından hırsızlık vakalarına bakıldığında ise, cinayet kapsamında gerçekleşen soygunlarda kadınların rolünün olmadığı görülmektedir. Buna karşılık kadınlar, cünha kapsamındaki suçlara az da olsa dahil olmuşlardır ki, tüm suçlular içerisindeki oranları yalnızca %5.76'dır.

Kudüs sancağı nüfusunun büyük çoğunluğunu oluşturan Müslüman halkın, suç içerisindeki varlığının yoğunluğu doğal karşılanırken, aynı şekilde halkın büyük bir kesiminin ziraatla uğraşmasından dolayı, zirai kesimin suçlar içerisinde büyük bir yoğunluğa sahip olması da olağandır. Gelir-suç arasındaki ters orantılı ilişki, faillerin mesleki dağılımı içerisinde kendisi göstermekte –istisnalar hariç– yüksek gelir getirebilecek olan tüccarlık, sarraflık, denizcilik vb. sektörlerde çalışanların suç içerisinde daha az oldukları da görülmektedir.

Gerek cinayet, gerekse cünha kapsamındaki hırsızlık vakalarında dikkat çeken bir unsur ise köylerde ikamet eden kişilerin kimi zaman şehirlere gelerek burada suç işledikleri hususudur. Köylerin daha kapalı yapısı ve herkesin bir şekilde diyalog içerisinde olması sebebiyle suçlar, ikametgâhlardan farklı olarak şehirlere yönelmiştir. Buna karşılık, firar oranlarına bakıldığında, şehirli faillerin firar oranı, kırsal kesimde ikamet edenlere nispetle daha düşüktür. Bu durumda, şehirlerin suç işlemeye, kırsalın ise firar etmeye daha elverişli olduğu söylenebilir.

Suçun sebepleri konusunda, özellikle cünha kapsamındaki hırsızlık vakalarında dikkat çeken bir ayrıntı vardır. Buna göre yalnızca 64 vaka daha fazla zenginliğe sahip olmak, yani servet hırsı gerekçesiyle işlenmiştir. Buradan anlaşılan şudur ki, bu sebeple suç işleyen kişilerin hali hazırda bir gelir (yahut birikimleri) olmasına rağmen daha fazlasını istemişlerdir. Yalnızca 3 vaka düşmanlık ve intikam almak maksadıyla gerçekleşmiş, 496 vaka ise “türlü nedenler”le işlenmiştir. Bu kapsam içerisinde ilk akla gelen husus fakirlik ve zarurettir. Bu husus, evli-çocuklu erkeklerin işledikleri suçlar için bir gerekçe olabileceği gibi, suç içerisinde büyük bir ağırlığa sahip olan 20-30 yaşındaki bekâr erkeklerin tamamının, bu gerekçe ile suç işlediğini açıklayamamaktadır. Bu gençler için düşünülebilecek bir diğer husus ise, hırsızlığın bir meslek kapısı haline getirilmesidir. Böylece bir işe sahip olmasına rağmen çalışmaktan imtina eden kişilerin kolay yoldan para kazanmak amacıyla hareket ettikleri ve hırsızlığı bir meslek haline getirdikleri söylenebilir.

Ceraim-İ Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında “Hırsızlık” Suçları ve Failleri (R.1329 / 1913-1914) / Fatih Öztop – Demet Karasu

KAYNAKÇA

BOA. *BEO* 3824/286754.

BOA. *DH.EUM.MTK* 16/32; 2749/8.

BOA. *DH.MKT* 2736/4.

BOA. *DH.MUI* 97-1/33.

BOA. *İ.DUI* 78/31.

BOA. *ZB* 312/40; 330/62; 330/98.

Akyüz, Y. (2011). "Osmanlı Döneminden Cumhuriyete Geçilirken, Eğitim-Öğretim Alanında Yaşanan Dönüşümler", *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(2), 9-22.

Beare, M. (2010). *Women and Organized Crime*. Canada: Research and National Coordinat Organized Crime Division Law Enforcementand Policy Branch Public Safety Canada.

Devellioğlu, F. (2008). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.

Dural, H. (1999). *Bize Derler Çakırca 19. ve 20. Yüzyılda Ege'de Efeler* (2. Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Düstur 2.Tertip (Cilt 5). (1332). Dersaadet: Matbaa-i Amire.

El-Aseli, K. C. (2002). "Kudüs", *İslam Ansiklopedisi*, 26, 334-338.

Karpat, K. H. (2010). *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Kaya, M. (2010). "XIX. Yüzyıl ve XX. Yüzyıl Başlarında Büyük Güçlerin Etkisinde Kudüs Sancağı (1850-1914)", *Türklük Bilimi Araştırmaları*(33), 145-164.

Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi. (1330, Haziran 25). İctima-ı Fevkalâde.

Öztop, F. (2014). *II. Meşrutiyet Döneminde Aydın Vilayetinde Sosyal Yapı ve Adli Vaziyet (1908-1916)*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilimdalı (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

Öztop, F., & Karasu, D. (2017). "Ceraim-i Umumiye Cetvellerine Göre Kudüs Sancağında 'Adam Öldürme ve Öldürmeye Teşebbüs' Suçları (R.1329-M.1913/1914)". *Tarih Okulu Dergisi*, 10(29), 205-219.

Yetkin, S. (2003). *Ege'de Eşktyalar* (3. Baskı b.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.